

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle ostovoiman vahvistamista vuonna 2023 koskevaksi lainsäädännöksi sekä laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Viite: Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta perjantai 28.10.2022 klo 10.30 / HE 236/2022 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Lapsiperheiden tukemiseksi esitetään väliaikaisesti korotettaviksi työttömyysturvan lapsikorotusta, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta, opintorahan huoltajakorotusta sekä toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaa. Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisen yksityisen hoidon tuen hoitolisän enimmäismäärä esitetään korotettavaksi pysyvästi. Sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuu ehdotetaan jäädytettäväksi vuonna 2023 vuoden 2022 tasoon.

Muut kuin lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamista koskevat lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023 ja olemaan voimassa vuoden 2023 loppuun. Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.3.2023.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti sopimusvaltiot ovat sitoutuneet turvaamaan jokaisen lapsen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintason (27 artikla). Ensisijainen vastuu elintason turvaamisesta

on lapsen huoltajilla, mutta valtion on tuettava huoltajia tässä tehtävässä ja annettava tarvittaessa erilaista apua ja tukea, joissa kiinnitetään erityisesti huomiota perustarpeisiin kuten ravintoon, asumiseen ja vaatetukseen. Myös kansallisen perustuslain mukaan julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu (19.3 §).

Lapsiasiavaltuutettu pitää hallituksen esityksen ehdotuksia kannatettavina. Inflaation kiihtyminen yleisen maailmanpoliittisen tilanteen seurauksena näkyy lapsiperheiden arjessa muun muassa ruoan ja asumiskustannusten voimakkaana kallistumisena. Julkisen vallan toimenpiteet lapsiperheiden ostonvoiman vahvistamisesta ovat tärkeä tuki sekä myös tärkeä viesti perheille: lasten hyvinvointi ja oikeudet ovat tärkeitä.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvan lapsikorotukseen tehdään 20 prosentin korotus, toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaan 10 prosentin korotus, opintorahan huoltajakorotukseen 10 euron korotus ja lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen 5 euron korotus kuukaudessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että sairausvakuutuslain lääkekorvausjärjestelmän vuosiomavastuun määrään ei vuonna 2023 tehdä indeksitarkistusta, eli se jäädytetään vuoden 2022 tasoon. Muutokset kohdistavat tuen perheille, joissa on usein paljon toimeentuloon liittyviä haasteita jo ilman kiihtyvää inflaatiota ja muita jo näkyviä sekä vielä odotettavissa olevia vaikean taloustilanteen mukanaan tuomia ongelmia. Lainmuutosten ehdotetaan olevan määräaikaista ja koskevan vuotta 2023.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotusten vaikutuksia lapsiperheiden tukeen on tärkeää arvioida kokonaisuutena ja ottaa huomioon ehdotettavien korotusten vaikutus myös muihin tukiin, esimerkiksi asumistukeen. On tärkeää huolehtia siitä, että toimeentulotuen pitkäaikaiselle käytölle ei luoda kannustimia. Hallituksen esityksessä todetaan muun muassa (s. 11), että toimeentulotuen piiriin lasten perusosien korotuksen myötä tulisi arviolta 1 000 uutta kotitaloutta, ja 4 000 kotitaloudelle maksettaisiin lisäkuukausia. Lähtökohtaisesti perheiden toimeentulo tulee ensisijaisesti turvata muilla keinoin, etenkin työssäkäynnin mahdollistamisella, mutta myös työttömyysturvan, työkyvyttömyyden turvan ja asumisen tukemisen keinoin.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että nyt ehdotettavien muutosten voimassaoloa ja vaikutuksia lapsiperheiden tukeen kokonaisuutena on syytä arvioida ajoissa ennen vuoden 2023 päättymistä, jos perusteet tuelle ovat edelleen olemassa tai tilanne jopa heikkenee.

Yksityisen hoidon tuen tulosidonnaisen hoitolisän täyttä määrää ehdotetaan korotettavaksi 100 eurolla 1.3.2023 lukien ja tämä lainmuutos olisi pysyvä. Ehdotus liittyy parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamisesta (HE 228/2022 vp). Lapsiasiavaltuutettu antoi eduskunnan sivistysvaliokunnalle ko. hallituksen esityksestä lausunnon 28.10.2022.¹ Lausunnossa todettiin, että kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentaminen on lähtökohtaisesti hyvä ratkaisu, mutta sen vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti keskituloisiin perheisiin.

Pienituloisimmat perheet ovat jo pääasiassa maksuttoman varhaiskasvatuksen piirissä. Nyt ehdotettavalla yksityisen hoidon hoitolisän korotuksella tuetaan niitä perheitä, joiden lapset ovat yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Nykyiselläänkin yksityinen varhaiskasvatus on yleensä perheille kalliimpaa, mutta perheet voivat jatkossa valita kunnallisen varhaiskasvatuksen, jos ero maksuissa kasvaa entisestään. Päätöksen voi myös vaikuttaa muiden elinkustannusten nousu.

Hallituksen esityksen (s. 14) mukaan ”[k]orotuksella pyritään mahdollistamaan se, että myös pienempituloiset perheet voisivat edelleen käyttää yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita, eikä kunnan ja yksityisen tahon järjestämän varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen välinen ero muodostuisi kovin suureksi. Yksityisen hoidon tuen hoitolisän täyden määrän korotus kohdentuu pienituloisiin perheisiin, jotka ovat oikeutettuja tulovähenteiseen yksityisen hoidon tuen hoitolisään.” Kuten hallituksen esityksessä todetaan (s. 14-15), hoitolisää saa vain pieni vähemmistö yksityisen hoidon tuen saajista. Siten korotuksen vaikutukset saavat jäädä vähäisiksi.

Jyväskylässä 1.11.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ Lapsiasiavaltuutetun lausunto varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n muuttamisesta (28.10.2022). Verkossa <https://lapsiasia.fi/lausunnot>